

Radionica za suvremenu povijest. Istraživanja diplomanata pulskog Sveučilišta 2011–2013., ur. Igor Duda, Anita Buhin, Igor Stanić, Biblioteka Centra za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma (CeKaPISarnica; br. 2), Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Srednja Europa, Pula – Zagreb, 2013., 199 str.

Zbornik *Radionica za suvremenu povijest. Istraživanja diplomanata pulskog Sveučilišta 2011. – 2013.* u uredništvu Igora Duda, Anite Buhin i Igora Stanića drugo je tiskano djelo Biblioteke Centra za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma. U nakladništvu Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli i Srednje Europe iz Zagreba djelo je objavljeno u rujnu 2013., gotovo godinu dana nakon održanog istoimenog skupa na pulskome sveučilištu. Uz misao da ni u kojem slučaju nije prihvatljivo da izvrsni završni i diplomski radovi studenata obave svoju ulogu pri završetku studija i potom završe u arhivi, glavni urednik Igor Duda u uvodu je obrazložio početni impuls ovoga projekta. Izlazeći iz okvira mentorske dužnosti ili možda samo izvrsno je obavljajući, ovim je zbornikom podržao i objelodanio početne znanstvene korake mladih pulskih povjesničara. Skup koji je održan 8. i 9. studenoga 2012. u organizaciji Centra za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma prvoga je dana obuhvatio 20-minutna izlaganja devetero studenata – magistara povijesti i diplomaca – a sljedećega je na programu bio radni izlet na Brijune.

Budući da je tema socijalizma veoma slabo istražena u hrvatskoj historiografiji, ona zahtijeva interdisciplinarni pristup, koji će također postojati u temama obrađivanim u ovom zborniku. Devet radova, izvorno diplomskih, koji su za potrebe zbornika skraćeni, obuhvaćaju teme socijalizma u Hrvatskoj i Jugoslaviji iz gledišta vojne, političke, demografske, kulturne i društvene povijesti. Kao izvorni materijal u većini se radova koristio tjedni i dnevni tisak, no i razna službena glasila, partijske publikacije i statistički bilteni.

Zbornik, u kojemu su teme poredane kronološki, otvara Ivan Vuk s radom “Odnos Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba prema Međimurju krajem 1918. godine”, u kojem detaljno opisuje u prvom redu političke događaje, ali i susljedne socijalne reakcije u Međimurju pri kraju i netom nakon završetka Prvoga svjetskog rata. Cilj višednevnih narodnih istupa autohtonoga hrvatskog stanovništva – koji nastaju kao pobuna protiv sustavne mađarizacije, siromaštva, rekvizicija i bogaćenja mađarskoga sloja u Međimurju – jest uključiti Međimurje u sastav Države SHS. Autor na temelju arhivskih dokumenata o Narodnom vijeću SHS, ostavštine glavnih aktera političkih događaja te bogate literature detaljno analizira pokrete koji su prethodili konačnom oslobođenju Međimurja 24. prosinca 1918., čime je Međimurje vraćeno u sastav hrvatskih zemalja, a 4. lipnja 1920. službeno je pripalo Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca.

Drugi je rad Igora Stanića “Društveno-ekonomski položaj radničke klase u Hrvatskoj 1950-ih”, u kojem se u širem smislu preispituju faze specifične gospodarske konjunktura u zadanom razdoblju, a u užem smislu analizira položaj radništva u Hrvatskoj. Na temelju statističkih godišnjaka, službenih novina i glasila, partijskih dokumenata i bogate literature autor dolazi do zaključka da je tijekom pedesetih godina započeo polagani rast životnoga standarda, što se ogledalo u porastu broja stanovnika, povećanju broja radno aktivnoga stanovništva, porastu industrijalizacije i broja zaposlenih te procvatu urbanizacije. Iako je “jugoslavensko privredno čudo” krilo neproporcionalnost između osobnih dohodaka i produktivnosti, pedesete su bile godine u kojima je započeo porast životnoga standarda koji se nastavio i sljedeća dva desetljeća.

Rad Saše Vejzagića “Političke, društvene i gospodarske reforme u Jugoslaviji 1960-ih godina” kroz prizmu ekonomske povijesti obrazlaže razloge započinjanja dviju gospodarskih reformi, 1961. i 1965., opisuje njihov tijek i propadanje uz tumačenje dinamike državnoga utjecaja u ekonomiji. Kao glavne razloge propadanja reformi spominje polovično proveden sustav samoupravljanja, loše planiranje, neobrazovani upravni kadar, ali i nerealni tečaj dinara te konstruirane razlike između uvoznoga i izvoznoga tečaja. Autor tvrdi da su nakon prešutnog odustajanja od druge reforme ostale dvije veoma važne stavke koje je reforma inicirala: paritet dinara se promijenio i donekle stabilizirao gospodarstvo, a sredstva su prebačena iz fondova u banke, što je za poduzeća značilo prestrukturiranje, odnosno preživljavanje u novim tržišnim uvjetima.

Valentina Gržinić u radu “Jugoslavensko trojstvo: rad, mladost i Republika. Obilježavanje socijalističkih praznika u Istri” istražuje obilježavanje triju socijalističkih praznika u Istri: Praznika rada, Dana mladosti i Dana Republike. Na temelju novinskih članaka iz *Glasa Istre* i istražene literature o teoriji “izmišljenih tradicija” autorica je u teorijskom antropološko-povijesnom kontekstu analizirala komemoriranje datuma oslobođenja države, proglašenja nezavisnosti i proglašenja Republike te kao primjer svojih tvrdnji uzela praksu na području Istre.

Slijedi rad Anite Buhin, “‘Ofsajd-zamka’ za televiziju. Sukob nogometne i medijske politike u socijalističkoj Hrvatskoj 1960-ih i 1970-ih”, u kojem se autorica posvećuje povijesti sporta i medija, čija će pak međusobna komunikacija zahvatiti političku i ekonomsku povijest Hrvatske i Jugoslavije šezdesetih i sedamdesetih godina XX. stoljeća. Na temelju novinskih izvora i literature autorica analizira posebnosti hrvatskoga i jugoslavenskoga sporta u odnosu na Istok i Zapad, koji se često doživljavao kao vrsta pokusnoga poligona za organizacijske promjene u društvu.

Predrag Bosić u zborniku sudjeluje s radom “Naturizam u povijesti istarskog turizma 1960-1990.”, u kojem na temelju istraženih biltena kampova i statističkih izvještaja, novina i literature opisuje tridesetogodišnji razvitak nove grane turizma u Istri i Hrvatskoj – naturizma – te temu povijesti dokolice stavlja u širi kontekst ekonomije, alternativne medicine, psihologije i sociologije. Ta se grana turizma čak i na svom vrhuncu u Istri, krajem 1960-ih i početkom 1970-ih, susretala s nedovoljnim shvaćanjem njene ekonomske vrijednosti te lošom kvalitetom usluga zbog nedovoljne educiranosti i nepraćenja aktualnih svjetskih trendova, što će naposljetku, početkom 80-ih, dovesti do njezina zamiranja u Istri i Hrvatskoj.

Slijedi rad Ivane Žufić “Jugoslavija 1989. godine. Pogledi vodećeg političkog hrvatskog tjednika *Danas* i srpskoga tjednika *NIN*”, u kojem autorica paralelno analizira novinske izvještaje dvaju političkih tjednika u godini promjena i političkih previranja. Kao posljedica međusobnoga udaljavanja republika i jačanja nacionalizama javlja se višeglasje republičkih medija, u kojima se razabire različit pogled na političke događaje. Sve snažniji srpski nacionalizam i srpske kvalifikacije hrvatskoga naroda kao genocidnoga budili su hrvatski nacionalizam, i dok je *NIN* promovirao ugroženost Srbije u Jugoslaviji i Srba izvan Srbije, *Danas* je bio snaga otpora velikosrpskim težnjama i o tome jasno upozoravao javnost.

Pretposljednji rad, djelo Adriana Ivetića, naslovljen je “Odlazak Jugoslavenske narodne armije iz Pule 1991. godine”. Ondje se na temelju regionalnoga tiska gotovo mikroskopski analizira politička povijest u većoj i povijest svakodnevice u manjoj mjeri ključnih dana povlačenja JNA s pulskoga teritorija, od lipnja 1991. do siječnja 1992., kad je postojala opasnost početka rata.

Vedran Leutar u radu “Utjecaj političkih promjena na društvo u Hrvatskoj nakon raspada SFRJ” istražuje procese u hrvatskom društvu nakon prekretnice koju je 1990. označilo održavanje prvih višestranačkih izbora i pobjede Hrvatske demokratske zajednice. Na

temelju istraženih novinskih izvora, audiovizualnih materijala i literature autor će doći do zaključaka da se tijekom Domovinskoga rata 1991. – 1995. događaju izrazite promjene u hrvatskom društvu, jača netrpeljivost prema Srbima, javlja se odmak od nedavne jugoslavenske prošlosti, naglašava se povezanost s Katoličkom crkvom, Zapadom, hrvatskim povijesnim herojima, ali neslužbeno i s NDH. Na kraju devedesetih domoljubni zanos pada u drugi plan, a u društvu jačaju socijalni problemi.

Radove prate sažeci na hrvatskom i engleskom jeziku te kraći životopisi autora. Recenzenti zbornika su dr. sc. Ivana Dobrivojević i dr. sc. Hrvoje Klasić.

Ovaj je zbornik vrijedan doprinos hrvatskoj historiografiji jer je slabo zastupljena tema hrvatske historiografije – socijalizam – ovim znanstvenim radovima dobila jasnije obrise u cjelokupnoj slici. Ujedno, mladi su autori ovim izdanjem dobili iznimnu potporu u daljnjem znanstvenom istraživanju.

IVA MILOVAN DELIĆ

Ekonomsko-pravne devijacije i napreci iz sistemskog motrišta

Uz studiju Brune Schönfeldera, *Vom Spätsozialismus zur Privatrechtsordnung. Eine Untersuchung über die Interdependenz zwischen Recht und Wirtschaft am Beispiel von Gläubigerschutz und Kredit*, Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin, 2012., 1108 str.

U spomen na Srđu Popovića (1937. – 2013.), velikana pravde

Kako novovjeku filozofiju dijelimo na dva razdoblja, naime do Kanta i nakon Kanta – odnosno kritike razuma, tj. mogućnosti spoznaje – tako bismo u sociologiji mogli i trebali sociološka istraživanja Niklasa Luhmanna držati analognom epohalnom cezurom u toj znanosti. Analogno epohalnoj spoznajno-teorijskoj prekretnici preko Kantovih kritika, sociološku bi znanost trebalo kategorizirati na razdoblje prije i nakon Luhmanna. Doduše, takve su epohalne razdjelnice općenito vidljive tek iz duže vremenske distance. No već danas ima naznaka koje pokazuju u tom smjeru: to je rastući utjecaj Luhmannova djela i polazišta “teorije sistema” na sve veći niz znanosti koje se ovako ili onako bave društvenom zbiljom – od same sociologije preko pravnih znanosti do raznih povijesnih disciplina te teorija književnosti i kulturnih znanosti. Posebice je u tom smislu uočljivo da se preuzimanje ili recepcija Luhmannovih polazišta, njegova pristupa društvenim fenomenima – funkcijama i strukturama – te njegova kategorijalnoga aparata produktivno odražava na istraživanja i rezultate u tim znanostima. Očito se takvim pristupom uočavaju realnosti koje prije nisu bile vidljive. Taj je dojam zapravo potaknuo spomenutu analogiju s Kantovim kritikama, što znači i da se inovativnost Luhmannova pristupa osvjedočuje u praksi i bez obzira na njegovo neposredno djelovanje.¹

¹ Niklas Luhmann (1927. – 1998.) dugo je bio (1968. – 1993.) profesor na Katedri za sociologiju novoosnovanog sveučilišta u Bielefeldu, pa je, naravno, imao mnogo učenika; stoga se u literaturi često može sresti izraz “bielefeldska škola”, kojim se referira na njegove učenike i nasljednike te utjecaj njegove teorije sistema. No veličina tog utjecaja može se bolje mjeriti recepcijom Luhmannovih polazišta izvan tog užeg kruga, koja je dakle ne samo široka nego traje do danas.